

# ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀՀ-Ի ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Posted on September 19, 2011 by Keghart



Category: [Opinions](#)



## Reflections on the occasion of Armenia's twentieth anniversary



Keghart.com presents several articles by authors with different backgrounds. They provide a variety of opinions.

## Reflections on the occasion of Armenia's twentieth anniversary



Keghart.com presents several articles by authors with different backgrounds. They provide a variety of opinions.

*Click on a name to advance to the relevant article:*

- [Յարուբ Տեր Դաւիթեան, Մասիս](#)
- [Միլասս Գոճայեան, Նոր Օր](#)
- [Asbarez Editorial](#)
- [Արման Գալոյան, Լրագիր](#)
- [Harut Sassounian, The California Courier](#)
- [Հրաչ Քալսահակեան, Ազատ Հայ](#)
  
- [Վահրամ Աղաջանյան, «Երրորդ ՈՒժ»](#)
- [Արամ Սեփեթճեան](#)
- [Պարոյր Աղապաշեան](#)

**Հարցադրումներ Հայաստանի Անկախութեան Քսանամեակին առթիւ**

Յարուբ Տեր Դաւիթեան [Մասիս](#), 17 Սեպտեմբեր 2011

Եթէ ամեակները, անհատական թէ պետական առումով, պատեհ առիթներ են

յետադարձ ակնարկ մը նետելու անցած ուղիին վրայ եւ գնահատումներ կատարելու, ուրեմն Հայաստանի Հանրապետութեան անկախութեան քսանամեակի նախօրեակին, յարմար կը գտնենք մեր այս խորհրդածութիւնները բաժնելու մեր ընթերցողներուն հետ:

Անցնող քսան տարիներու ընթացքին, գլխաւոր ի՞նչ յաջողութիւններու հասանք եւ ի՞նչ թերացումներ ունեցանք:

Մեր պատմութեան մէջ ԱՌԱՋԻՆ անգամ ըլլալով, ժողովրդային քուէարկութեամբ ծնունդ տուինք անկախ պետականութեան մը: Այդ պետութիւնը միջազգային ճանաչում ստանալով, դարձաւ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան անդամ:

387 թուին, Արշակունեաց անկախ պետականութեան Պարսկական եւ Բիւզանդական կայսրութեանց միջեւ բաժանումէն ի վեր, ԱՌԱՋԻՆ անգամ ըլլալով հայրենի հողատարածք ազատագրեցինք եւ հայկական գերիշխանութեան ենթակայ մեր հողային սահմանները ընդարձակեցինք Արցախեան հերոսամարտով:

Յոյժ կարեւոր ձեռքբերումներու այս կարճ շարքը դժբախտաբար կանգ առաւ: Հողահաւաքը դժբախտաբար չի զուգորդուեցաւ հայահաւաքով: Ընդհակառակը, տեղի ունեցաւ ցրում, սփռում աշխարհի չորս կողմերը: 1920էն 1990 երկարող եօթանասուն տարիներու ընթացքին, 700,000 բնակչութիւնէն մինչեւ 4,000,000 աճած մեր հայրենաբնակ ժողովուրդը, անցնող քսան տարիներու ընթացքին մէկ երրորդով կոտորակուեցաւ: Ի՞նչ են պատճառները: Ինչո՞ւ, օրինակ, Իսրայէլի նման պետութեան մը համար կարելի դարձաւ անկախութեան առաջին քսան տարիներուն, իր հրեայ բնակչութեան թիւը ԵՌԱՊԱՏԿԵԼ, 800,000ը հասցնելով 2,400,000ի, մինչ Հայաստանի պարագային ԿՈՏՈՐԱԿՈՒԵՑԱԲ մէկ երրորդով: Ինչո՞ւ Իսրայէլի համար կարելի կը դառնայ Պաղեստինեան գրաւեալ հողերու վրայ իսկ վերաբնակեցնել իր քաղաքացիները, մինչ մենք ոչ միայն չենք կրնար վերաբնակեցնել ազատագրուած Արցախը, այլ նոյնիսկ կ'արտագաղթենք հոնկէ: Որո՞նք են պատասխանատուները այս ազգային ոճրագործութեան մակարդակի հասնող արարքներուն: Խնդրեմ, մի՛ ըսէք թէ մեզի կը պակսին միջոցները: Արդեօ՞ք երկրի հարստութիւնը կողոպտած ու միլիարներ գերազանցող աւարներու տիրացած մեր պետական այրերն ու օլիկարխները որեւէ պատասխանատուութեան բաժին չունին ատոնց մէջ: Եւ մենք փոխանակ հաշի՛ւ պահանջելու անոնցմէ, ինճոյքներով կը դիմաւորենք զանոնք: Արժէքներու այս ի՞նչ անկում:

Ի՞նչու համար տարիներով ժողովուրդի երագած անկախ Հայաստանի բարձրագոյն պաշտօնին տիրացած անձը, պիտի չկարենայ համաժողովրդային տօնախմբութեան մթնոլորտի մէջ ընդունելու իր նախագահական երդումը, այլ զայն պիտի կատարէ փշալարերու ետին, ժողովուրդէն անջատուած վիճակի մէջ: Ի՞նչու համար նախագահի բարձրագոյն պաշտօնին տիրացած անձը, երբ կ'այցելէ սփիւռքահայ հայրենակարօտ գաղթօճախներ, պիտի չարժանանայ համաժողովրդային բարի գալուստի ցնծութեան,

այլ պիտի դիմաւորուի բողոքի ցոյցերով եւ կամ ընտրովի, փոքրաքանակ ու մասամբ ակամայ «հիւրընկալներով»: Այս պատկերները փաստացի տուեալներ չեն, որ անոնք կտրուած են ժողովուրդէն եւ չեն ներկայացներ զանիկա: Այդ ինչպէ՞ս եղաւ, որ մեր ճակատագիրը յանձնեցինք այդպիսիներուն:

Այս վիճակի՞ն պիտի հասներ այն անկախ Հայաստանը, որուն տարիներով երազած էինք: Ինչո՞րքէմ, մի՞ ըսէք Սփիւռքի նախարարուհիին նման, թէ Հայաստանի Հանրապետութիւնը պատանի է, ուստի եւ սխալներ գործելու ենթակայ: Եթէ մեր պետական ղեկավարները միայն պատանեկան հասունութեան տեր անձինք են, ապա նախարարուհիին իրաւունք կրնայ ունենալ: Բայց կը կասկածինք որ այդպէս է, թէեւ քիչ ալ չէ Ազգային ժողովէն ներս մականունաւորներու եւ գրագիտութեան կարօտներու ներկայութիւնը: Երբ մենք ազգովին կը հպարտանանք հազարամեակներու պատմութիւն եւ մշակոյթ ունենալուս համար, ուստի եւ արդար չէ՞, որ մեր պետական այրերէն ակնկալենք համապատասխան գիտակցութիւն եւ վարք: Այս ի՞նչ օրերու ինկանք:

Կա՞յ արդեօք հայ մը, որ հանգիստ կը զգայ անցնող քսան տարիներու ընթացքին Հայաստանի ազգաբնակչութեան թիւի, արդարադատութեան համակարգի, մարդկային իրաւունքներու, սոցիալական ապահովութեան, տնտեսական մրցակցութեան եւ այլ մարզերու «զարգացումներուն» ի տես: Ոեւէ խղճամիտ ու ազգասէր հայի համար, անկարելի պիտի ըլլայ հանգիստ խղճով պատասխանել այս հարցումին, առանց մտահոգութեան եւ ընդվզումի: Ու՞ր կ'երթանք:

Այս ընթացքով ոչ միայն ի դերեւ կու գան ապագայ հողահաւաքի մեր յոյսերը, այլ նաեւ վտանգուած կ'ըլլան մեր վերեւ նշած մեծարժէք յաջողութիւնները՝ մեր անկախ պետականութիւնն ու Արցախեան հերոսամարտով ազատագրուած հողերը: Ժամանակը եկած չէ՞ վերականգնելու 88ի ոգին, կասեցնելու այս գահավէժ ընթացքը եւ Չարենցեան պատգամի հետեւութեամբ, ապահովելու մեր փրկութիւնը: Ո՞ր օրուան կը սպասենք:



## **Քսան Տարի Առաջ**

Մինաս Գոճայեան, Նոր Օր, 15 Սեպտեմբեր 2011

Արցախի ազատագրական կռիւներու եւ նախկին Խորհրդային գերպետութեան տարբադադրման պայմաններուն մէջ ծնունդ կ'առնէր Հայաստանի Երրորդ Հանրապետութիւնը, ծնունդ մը, որ խառն զգացումներով, զգուշաւոր խանդավառութեամբ, հարցական ու անորոշ դիմային արտայայտութիւններով կ'ընդունուէր թէ՛ հայրենիքի եւ թէ՛ արտերկրի հայութեան կողմէ:

Այսուամենայնիվ քայլ առ քայլ սկսաւ ձեւաւորուիլ Գ. Հանրապետութիւնը, յաջորդեցին սառցակալած տարիներն ու խաւարախեղդ գիշերները, երկիրը ինկաւ «մթում կորած խրճիթների անհիւրենկալ» վիճակին մէջ, անոնք որոնք տեղ մը փախչելու, ապաստանելու կամ գաղթելու հնարաւորութիւն մը ունէին՝ լքեցին ու ընդմիշտ հեռացան:

Այս բոլորով հանդերձ երկրին նոր իշխանութիւնները յամառօրէն, յաճախ անկոտորում կորովով, ամէն ճիգ կը թափէին երկիրը դուրս բերելու քառսի մը մէջէն՝ յիշեցնելով 1917-1921 տարիները:

Յոյս մը կար, վստահութիւն մը կար տակաւին, որ հայրենի զանգուածներուն ուժ կու տար եւ համբերութիւն կը ներշնչէր: Ի հարկէ բարոյական ու հոգեկան դրական մեծ ազդեցութիւն ունեցան Շուշիի եւ զաւթուած հայրենի տարածքներու ազատագրումը եւ 1994-ի զինադադարը:

Դրական այս զարգացումներուն ջլաջորդեցին սակայն հայութեան ակնկալութիւններու իրականացումները, որովհետեւ շատ մը բաներ «ծուռ» ուղղութիւն ստացան, որոնցմէ յիշենք իշխանակռիւր, դարաբաղեան հարցի լուծման տարբեր մօտեցումներու պատրուակներուն խորքին վրայ իշխանութեան հասնելու պայքարը, երկրին համեստ հարստութիւններու իրարու մէջ բաժանումի մրցավագքը, նախկին խոշոր ձեռնարկութիւններու «ջուրի գինով» վաճառքը, ռուսական եւ այլ օտար դրամագլխի միջոցով ռազմավարական արժէք նեկայացնող կառոյցներու գնումը (երկաթուղի, ելեկտրականութիւն, հիւլէակայան, կազատար խողովակներ, ընդերքի հանքեր եւ այլն): Այս բոլորին վրայ նոր զորպաներու յայտնուիլը, օլիկարիսներու սունկի նման աճը, երկիրը իրարու մէջ բաժնելու եւ դուրսէն եկած օգնութիւններու ու նպաստներու զգալի իւրացումները յանգեցան այսօրուան տխուր իրականութեան:

Յետոյ ի՞նչ, կամ ասոր վերջը ի՞նչ պիտի ըլլայ՝ կը հարցնեն ու կը հարցնենք, արդէն զգեստուած ենք հոգեպէս եւ միւսեւ ո՞ր պիտի խրինք գետնին մէջ: Օ՛հ, ո՛չ, պիտի չուզենք լսել հին ու մաշած յանկերգը թէ՛ մի՞թէ ոչ մէկ լաւ բան չէք տեսներ մեր երկրին մէջ: Կը նմանի այն աշակերտին, որ ծախող գնահատական մը ստացեր է, բայց երբ իրեն հարցուցեր են թէ ինչո՞ւ ցած նիշ մը բերեր է, ան պատասխաներ է. «Զէ՞ որ հարցումներէն մէկուն ճիշդ պատասխաներ եմ...»:

Մեզի կը նեկայացնեն թիւեր, տոկոսներ, եկամուտի բարձրացման (°) վիճակագրութիւններ եւ այլն, եւ այլն, բայց չենք խանդավառուիր – զօռով գեղեցկութիւն կ'ըլլա՞ր...- եւ ասիկա կը զարմացնէ մեր հայրենի ղեկավարութիւնը, որ մեզի կը հարցնէ. «Մի՞թէ ոչ մի լաւ բան չի կատարուել էս երկրում...»:

Ինչո՞վ խանդավառուինք եւ կուշտ ու կուռ ախորժակով վայելենք մեր հանրապետութեան 20-ամեակը: Ի՞նչ սիրտով ու խանդաբորբ ծախահարութիւններով դիմաւորենք մեր անկախութեան քսան տարիները, երբ մեր աչքին ամօշեւ կու գան

անժպիտ դեմքերը մեր տառապակոծ հայրենի զանգուածներուն, գիւղացիներուն ու բանուորմներուն: Ի՛նչ սիրտով «հազար շեփոր հնչէ» արտասանենք ի տես մարդկային ու հայկական արժեքներու թաւալզոր անկումին (սփիւռքի մեր ցաւերը չէին բաւեր կարծես), ու մանաւանդ ի՛նչ հոգեկան բաւարարուածութեամբ տօնախմբենք հանգրուան մը, զոր կը դիմաւորենք ի դեմս ծերացող ու արիւնազրկուող հսկայ զանգուածի մը:

Քսանամեայ մեր երիտասարդ հանրապետութիւնը կը տառապի հիւանդութեան տեսակներէ, որոնցմէ ամենէն վտանգաւորը վաղուան հանդէպ յոյսի ու հաւատքի կորուստն է: Եկէք 20-րդ տարեդարձը նուիրենք վերարժեւորման, վերազնահատման, դեղատոմսերու որոնման եւ մանաւանդ հիւանդութեանց տուն տուող պատճառներու անկեղծ ախտորոշման ու անոնց բուժման:



## A Momentous Anniversary

[Asbarez](#) Editorial, 21 September 2011

The 20th anniversary of the re-establishment of Armenia's independence is an important milestone for the Armenian nation. Armenia's declaration of independence was not only a nail in the coffin of the oppressive Soviet empire it was another chance for the Armenian nation to assert its right to statehood. Today, the Republic of Armenia is the epicenter of our national aspirations and the hope for justice and historical retribution.

The Republic of Armenia is also the natural continuation of the heroic stance of a generation that rose from the ashes of the Genocide and valiantly fought to liberate Armenia from centuries of imperial rule and create an independent republic in 1918.

The last 20 years have been dominated by challenges for the entire nation and have elevated the will and determination of the Armenian people to tackle those issues collectively, all for the cause of strengthening the Armenian state.

Armenia's statehood is sacred. In the last 20 years we have witnessed events and turning points that have demonstrated the sheer resilience of our people and instances that have tested the very foundations of the state.

There's no doubt that the positive achievements of the last 20 years have indelibly strengthened the

foundations of the Armenian state, but it is how the critical challenges impacting the citizens of Armenia have been tackled that will set the course for the future of our state.

What has been missing in the last 20 years is the voice of the lay citizen. That voice has been muffled, often due to the critical imperatives facing our nation, but more commonly because successive government have perpetuated the Soviet model where the citizen had no say in the state's affairs. The glaring absence of that voice from the national discourse has resulted in social inequality, economic disparity and a disconnect with reality. The ruling elite has encouraged the stifling of the voices and has looted the nation's wealth paving the way for mass emigration, which is the most fundamental threat to Armenia's national security.

This reality threatens democracy and the advancement of democratic values. 20 year ago an overwhelming majority of Armenians voted for independence in a referendum. That same resolute voice needs to return to the people so they can be empowered to determine the future of our state and our nation.

Let's proudly celebrate the milestone that is the 20th anniversary of the re-establishment of Armenia's independence, but let us not lose sight of the fact that confronting the challenges facing the Armenian state requires national resolve and a collective commitment. Together we can raise our voices against injustice, band to fights threats foreign and domestic and make the dream of a United Free and Independent Armenia a reality.

Happy Independence Day to the entire Armenian nation.



## Երկիր, Ցպահանջ

Արման Գալոյան, [Լրագիր](#), 21 Սեպտեմբեր 2011

«Հիմա գյադաների ժամանակն է: Եւ մի կարճ ժամանակ էլ դեռ այդպես կլինի: Եւ այդպիսի ժամանակներում, երբ հերոսները բանտում են կամ հողի տակ, երբ դեռ խրամատները Ազգային ժողովի շենքից հեռու են հարյուրավոր կիլոմետրերով, գյադաները, այսպես, պիտի կամուճյաժե բիկինի հագնեն ու պուտանկի խրոխտ մարշով գնան-գան իշխանության միջանցքներում: Գնան ու գան: Գնան ու գան...»,- Վանո Սիրադեղյանի այս խոսքերը հիշեցինք Անկախության 20-ամյակի միջոցառումների ֆոնին:

Հիշեցինք, որովհետեւ պարգեւներ, մեդալներ ու կոչումներ տվեցին ամենքին, բացի այն մարդկանցից, ովքեր իրոք արժանի էին հիշվելու եւ գնահատվելու: Չհիշեցին նրանց անգամ իրենց ճառերում, թեկուզ՝ ձեւականորեն:Ոչ մի բառ Վազգեն Առաջին Վեհափառ Կաթողիկոսի մասին, ով իր սուրբ աղոթքով օրինեց Հայաստանի Հանրապետությանը՝

Անկախության հռչակման առաջին իսկ րոպեներին:

Ոչ մի ծպտուն Ղարաբաղ կոմիտեի մասին, մի կառույց, որն իր 11 անդամներով դարձավ Հայաստանի անկախության խորհրդանիշներից մեկը: Ի՞նչ մի դժվար բան էր՝ անուն առ անուն հիշել Ղարաբաղ կոմիտեի անդամներին՝ Լեւոն Տեր-Պետրոսյան, Վանո Սիրադեղյան, Բաբկեն Արարքցյան, Վազգեն Մանուկյան, Ռաֆայել Ղազարյան, Համբարձում Գալստյան, Աշոտ Մանուկարյան, Սամվել Գեւորգյան, Սամսոն Ղազարյան, Ալեքսան Հակոբյան, Դավիթ Վարդանյան:

Ինչ մի դժվար բան էր՝ պետական բարձրագույն պարգևների արժանացնել այս անձանց՝ այդպես երախտագիտությունը հայտնելով բոլոր արածների համար: Առավել եւս, որ Անկախության 20-ամյակի կապակցությամբ պետական պարգևներ ստացածների համախումբը միասին վերցրած անկախացման գործընթացում չեն ունեցել այդքան դերակատարություն, որքան Կոմիտեի անդամներից յուրաքանչյուրը: Համենայն դեպս, 1988թ. ահեղ երկրաշարժից օրեր անց, երբ Գորբաչովի հրամանով ձերբակալում էին Կոմիտեի անդամներին՝ տանելով Մոսկվայի Բուսիրկա ու Մատրոսսկայա տիշինա բանտերը, պարզ չէր՝ երբեւէ դուրս կգան նրանք, թե ոչ, որովհետեւ կյանքը ցույց էր տվել՝ այդ թեկուզ եւ շինծու մեղադրանքներով այդտեղ հայտնվածները սովորաբար դուրս չէին գալիս: Բայց նրանք դուրս եկան՝ այստեղ՝ մեր ժողովրդի պայքարի արդյունքում:

Ժողովուրդն ինքը գնահատեց Կոմիտեին, ու պատահական չէր, որ հենց նրանց վստահվեց նորանկախ երկիրը ղեկավարելու պատասխանատվությունը: Իսկ այսօր նրանք մոռացության են մատնվել՝ պետական մակարդակով, թեւ սրանցից ավելին սպասելն անիմաստ էր:

Ամենեւին էլ պատահական չէ, որ Կոմիտեի անդամների առաջ նույն պատասխանատվությունն է նաեւ այսօր, եւ նրանց գերակշիռ մեծամասնությունն այսօր կրկին ոտքի է ելել՝ պայքարելու հանուն իր երկրի, հանուն Անկախության արժեքների պահպանման, որովհետեւ սրանք մսխեցին ամեն ինչ՝ անխնա կերպով:

«...Հետո, ախր, կյանքը մեր ուզածով չեղավ, եւ առուվախի հրապարակում ապշած մնացինք: Հետո ցավից երկու տակ եղանք, հետո՝ քունքներս ճերմակեցին մի գիշերվա մեջ, բերաններս դառն իմաստնությամբ ծամածռվեցին, ընդոստ շտկվեցինք, որ չտրորեն-այդպես դարձանք հուսահատության քարե արձան, իրանը՝ ձիգ, գլուխը՝ բարձր, ձեռքերը՝ ծոցը, որ մաքուր մնան»:

Սրանք եւս Վանոյի խոսքերն են՝ տաղանդավոր գրողի ու Մարդու: Իսկ այսօր Ղարաբաղ կոմիտեի անդամ Վանոն մեր կողքին չէ, այլ՝ վտարված իր հայրենիքից: Այսօր



Անկախության 20-ամյակը տոնում ենք առանց նրա: Ու չկա ավելի ամոթալի բան, քան այն, որ Անկախության առաջամարտիկը հարկադիր տարագրության մեջ է: Չկա ավելի ամոթալի բան, քան այն, որ մինչեւ 1988-ը մանկավարժ աշխատած Ղարաբաղ կոմիտեի անդամ Սամսոն Ղազարյանն այսօր տաքսի է վարում: Չկա ավելի ամոթալի բան, քան այն, որ Ղարաբաղ կոմիտեի անդամ Աշոտ Մանուչարյանի դեմքն անճանաչելիորեն փոխվել է, որովհետեւ իր քաղաքական հայացքների համար հարձակվել էին նրա վրա ու ծեծի ենթարկել: Էլ չասած մյուսների մասին: Մյուսների, որոնցից միայն Վազգեն Մանուկյանն է այսօր կանգնած իշխանությունների կողքին, այն էլ՝ սեփական փառասիրությունը մասամբ բավարարելուց հետո:



## Armenia’s 20th Anniversary: A Young Republic; an Ancient Nation

By Harut Sassounian, Publisher, The California Courier, 29 September 2011  
Armenians worldwide had many reasons to celebrate the month of September, as they observed the 20th anniversary of the twin Republics of Armenia and Artsakh (Nagorno Karabagh).

Two decades ago, Armenians did not have a single independent Republic. Now they have two, and look forward to the day when the two republics are joined by a third -- Western Armenia -- to form the Republic of United Armenia!

On Sept. 19-20, the Diaspora Ministry organized a Pan-Armenian conference in Yerevan that drew over 500 participants from 50 countries, along with political and religious leaders from Armenia and Artsakh. It was a reunion of Who's Who of the Armenian world.

The conference had four main themes: language and education, youth issues, commemorating the centennial of the Genocide, and strengthening Armenia-Diaspora relations. Some speakers took this opportunity to point out the serious shortcomings that continue to plague Armenia 20 years after independence.

His Holiness Aram I, Catholicos of Cilicia, singled out emigration from Armenia as the greatest national crisis. "Our enemies wished to see an Armenia devoid of Armenians," he stated. "Today, we are emptying Armenia with our own hands!" His Holiness also condemned the prevalent "corruption" in the country that protects "a prosperous minority."

Tashnag Party leader, Hrant Markarian, chided government officials for the persistence of poverty, joblessness, stagnant economy, social insecurity, injustice, criminal behavior, corruption, and emigration. He also criticized them for not withdrawing their signature from the "infamous Armenia-Turkey Protocols."

During the panel on the Armenian Genocide -- I was one of the moderators -- the participants

suggested training a new generation of Genocide scholars, Ottoman language specialists, Turkologists, and international law experts. They emphasized that the time had come to demand reparations from Turkey rather than mere genocide recognition and urged filing lawsuits against Turkey in international and national courts.

While in Armenia, I experienced many exhilarating moments as well as a few disappointing ones. The military parade on Independence Day was the highlight for all Armenians worldwide -- watching it at Yerevan's Republic Square or on television! The goose-step march of highly disciplined soldiers and display of sophisticated tanks, missiles, warplanes and helicopter gunships filled every Armenian with pride and a sense of security from menacing neighbors! Later that evening, hundreds of thousands of spectators were captivated by a special high-tech laser show that projected scenes from Armenian history on the facade of buildings overlooking Republic Square.

The four locally-manufactured Armenian drones (Unmanned Aerial Vehicles), displayed for the first time during this year's military parade, drew the most attention, especially since the Artsakh forces had just downed a drone Azerbaijan had purchased from Israel! The parade held yet another surprise -- a contingent of women soldiers with machine guns who had volunteered to join the exclusively male Armenian armed forces! Also marching was a contingent of military chaplains in clerical garb.

Two other developments added a special luster to the celebrations of independence. The Mesrob Mashdots Madenataran in Yerevan, the depository of ancient manuscripts, unveiled a massive new wing, funded mostly by Russian-Armenian entrepreneur Sergei Hampartsoumian. On this occasion, Mihran Minassian, a humble man of limited means from Aleppo, Syria, donated to the Madenataran over 10,000 priceless manuscripts and fragments he had collected through his life-long efforts.

A second momentous event in September was the opening of a state of the art terminal at Yerevan's Zvartnots Airport. The new complex can serve up to 3.5 million passengers annually, doubling the airport's capacity. This important project was brought to fruition by industrialist Eduardo Eurnekian of Argentina who controls "Armenia International Airports," the concessional management firm overseeing the airport.

Two sour notes: Some of the Independence Day t-shirts handed out to participants of the Pan-Armenian Conference carried a surprising "Made in Turkey" label! The t-shirts were embossed with the following slogan in Armenian: "2011: Armenia is You!" Embarrassed officials explained that the t-shirts were donated by a local businessman!

More embarrassing was the no-show of the two former Presidents of Armenia at any of the Independence Day celebrations. Regardless of the reasons for their absence, this was a serious mistake by the two heads of state who had led the Republic of Armenia for 17 of its 20 years of independence!

Despite all of its shortcomings, all Armenians fervently embrace their homeland with a solemn

pledge to defend and protect it, and do their utmost to secure the well-being and prosperity of their compatriots in Armenia and Artsakh!



## Եկեք տօնենք շօշափելին

[English version](#)

Հրաչ Քալսահակեան, [Ազատ Հայ](#)

Դեր 2011 չմտած արդէն սկսանք լսել Հայաստանի անկախութեան քսանամեակի տօնակատարութիւններուն մասին: «Քսան տարեկան պիտի ըլլայ մեր պետականութիւնը եւ պետք է նշենք այդ պանծալի առիթը», ըսուեցաւ եւ շուտով պետական ծրագիր մէջտեղ դրուեցաւ:

Պահ մը կը մտածեմ: Վերջին քսան տարիներուն սփիւռքահայութեան քանի՞ տոկոսը ապրեցաւ Հայաստանի հոգեբով, զգաց թէ մաս կը կազմէ այդ երկրին կամ նուազագոյնը հաղորդուեցաւ անոր լուրերով:

Կը շարունակեմ մտածել: Հայաստանի բնակչութեան քանի՞ տոկոսը այսօր կը զգայ թէ անկախ հայրենիքի մը բարիքները կը վայելէ՝ իր տուածին չափ կամ նոյնիսկ ատկէ աւելի:

Քսաներորդ տարեդարձը ի հարկէ նշելի թուական մըն է բայց ի՞նչ ձեւով պետք է զանիկա նշենք:

Տօնակատարութիւնները պիտի չհրապուրեն 20 տարի իր առօրեայով կլանուած սփիւռքահայուն, որ տակաւին նոյնիսկ երկքաղաքացիութեան քայլին չէ դիմած, պիտի չներգրաւեն հայերէն չգիտցող եւ գրեթէ օտարացած զանգուածը:

Տօնակատարութիւնները պիտի չխանդավառեն աղքատութեան եւ անարդարութեան թոհուբոհին մէջ յայտնուած նախկին սովետական քաղաքացիին որ սկսած է կասկածանքով վերաբերիլ ազատութեան եւ անկախութեան գաղափարներուն:

Տասնամեակ մը առաջ երբ կը տօնուէր անկախութեան տասերորդ ամեակը ու յետադարձ ակնարկով մը յայտնի կը դառնար թէ նախորդող շրջանին երկիրը մասնաւոր բան մը իրականացուցած չէր, հետեւեալ միտքը շրջագայութեան մէջ դրուեցաւ՝ «Տակաւին ընդամենը տասը տարեկան մանուկ մը է Հայաստանը, որուն գլուխէն բաւական փորձանքներ անցած են: Վաղը կը մեծնայ եւ կը զօրանայ»:

Այդ ժամանակներէն տասը տարիներ եւս թաւալած են եւ անցեալի մանուկը դարձած է երիտասարդ: Անոր հետ մեծցած են հոգերը եւ ստացած աւելի լուրջ տարողութիւն: Ան այլեւս ինքն իր աչքերով կրնայ տեսնել թէ ի՞նչ վիճակի մէջ է եւ ինչպիսի՞ մարտահրաւերներու առջեւ կը գտնուի: Աւելին, ան կրնայ լաւապէս հասկնալ թէ ի՞նչ պատճառներով անոր յառաջդիմութիւնը կասեցուած է կամ

սահմանափակուած:

Շատ դիւրին է տօնել 20 ամեակ, 25 ամեակ, 30 ամեակ եւայլն: Այդպիսի առիթներ փախցնելու մէջ յայտնի չենք եղած: Եթէ հարկ ըլլայ պատրաստ ենք Նոյն ուժգնութեամբ տօնելու Նաև սովորական ամեակներն ալ:

**Բայց եկեք պահ մը կանգ առնենք եւ փոխարէնը տօնենք այն ինչ որ իսկապէս իրականացուցած ենք՝  
այսինքն տօնենք շօշափելին, թէկուզ 20 ամեակի կամ այլ ամեակի տարագին ներքեւ:**



### **Let us celebrate tangible achievements and not just anniversaries**

By Hrach Kalsahakian

The call for celebrating the 20th anniversary of the Republic of Armenia is an opportunity to ask some questions. What is the percentage of Diaspora Armenians that was involved in the previous period with the Republic of Armenia? How many were emotionally related to Armenia or at least followed news about Armenia?

On the other hand, we need to ask how many citizens of Armenia feel that they enjoy the benefits of an independent country and get more or at least equal to what they think they offer their country.

The 20th anniversary is certainly an event that we should not fail to mark, but the question is how we should mark it?

The celebrations will not attract Diaspora Armenians that are excessively involved in their daily life, who have not even applied for dual citizenship. It will not attract those who have forgotten the language and are already feeling as foreigners.

The celebrations will not inspire the ordinary citizens of Armenia who are subject to poverty and injustice, the ex-citizens of the Soviet Union who have started to look with suspicion to the ideas of freedom and independence.

Ten years ago when Armenia's independence was celebrated, it became clear, that the first decade of independence was not particularly a period of achievements. At that time it was heard that "Armenia is only a ten years old child, which has witnessed unprecedented problems. Tomorrow it will grow up and become stronger".

Ten more years have passed since then and the child of yesterday is the young person of today. The problems have grown up and have become serious. The young man can see for himself, using his own eyes, where we stand as a nation and what challenges are ahead of us. Moreover, he can

realize the reason why his progress has been halted or restricted.

It is relatively easy to mark 20th, 25th, 30th and other anniversaries. We are known to have been keen in celebrating anniversaries. If needed we are ready to celebrate ordinary anniversaries with the same vigour.

**But let us stop a while and celebrate what really we have achieved. In other words, let us celebrate the tangible achievements, even under the disguise of the 20th or other anniversaries.**



### Անկախութիւնն Ունենք, Իսկ Ազատութիւնն Չկա...

Վահրամ Աղաջանյան, «Երրորդ ՈՒԺ» թերթի գլխավոր խմբագիր  
Ստեփանակերտ, 1 Սեպտեմբեր 2011, [Հատուկ «Գեղարդ»](#)ին

Սեպտեմբերն առանձնահատուկ ամիս է հայ ժողովրդի համար: Սեպտեմբերին մենք երկու անգամ ենք նշում մեր հայրենիքի Անկախութեան օրը. 2-ին՝ ԼՂՀ-ում, 21-ին՝ ՀՀ-ում: Բացի այդ, ասում են, որ մենք նշում ենք այդ լուսավոր տոնը նաեւ մայիսի 28-ին, որը նույնպէս Անկախութեան յուրատեսակ օր է, սակայն ավելի շատ, կարծես, դաշնակցական չափումով: Կարծիք կա, որ Անկախութեան օր կարելի է համարել նաեւ օգոստոսի 11-ը, երբ Հայկ նահապետը տապալեց Բաբելոնի թագավոր Բելին: Մի խոսքով, շատ ունենք այսպիսի անկախութիւններ, և դա լավ է: Ինչքան հաճախ տոնենք նման տոներ, այնքան, երևի, ավելի անկախ կդառնանք: Ընդհանրապէս, կարելի է այս տոնը նշել յուրաքանչյուր եռամսյակը մեկ և անգամ ամեն ամիս: Իսկ ինչո՞ւ ոչ: Մենք այնքան երկար ժամանակ անկախութիւն չենք ունեցել, որ դրա ավելցուկից ոչ ոք չի տուժի. ապրիլ քեզ համար ու մի կախվիր, ներեցեք, կախում մի ունեցիր:

Այս տեսանկյունից, այսինքն՝ անկախ զգացողութիւնների հաճելի հաճախութեան իմաստով, Հայաստանն աշխարհի, թերեւս, ամենանկախ երկիրն է: Վշտացնում են միայն մանրուքները, մեր ու ձեր բազմօրյա Անկախութեան փոքր-ինչ տխրեցնող մանրուքները: Իսկ մանրուքը, ինչպէս հայտնի է, լուրջ բան է: Ինչպէս կասեր ծերուկ Ուիլլերը, մանրուքները ամենից շատ են տագնապէցնում մեզ. ավելի հեշտ է փղից խուլս տալ, քան «աներես» ճանճից:

Առաջին մանրուքն, անշուշտ, չափից դուրս «անկախ» դատարաններն են: Անկախ Հայաստանում և ԼՂՀ-ում անկախ են բոլորը, այդ թվում՝ դատավորներն ու դատարանները: Նրանք կարող են դատել ձեզ, անկախ նրանից մեղավոր՞ եք, թե՞ անմեղ: Հասկանո՞ւմ եք, այս դատարանները կախված չեն ոչնչից. ոչ երկրի Սահմանադրութիւնից, ոչ նրա Քրեական Օրենսգրքից, ոչ ընդունված միջազգային

Նորմերից, ոչ առավել ևս Աստվածաշնչից: Դատում են ` անիրավորեն կոտրելով հազարավոր մարդկային ճակատագրեր, և «ախ» էլ չեն անում: Դատում են դաժանորեն, անարդար, անմարդկային կերպով, եթե անգամ դուք երիցս իրավացի եք, և դառնում են տասնյակ հազարավոր մարդկանց արտագաղթի լուրջ պատճառներից մեկը: Դատում են ու չեն դատվում: Նրանց «աշխատանքից» դժգոհ է արդեն ՀՀ Նախագահը:

Երկրորդ մանրուքը անկախորեն կիսախեղդված ՉԼՄ-ներն\* են: Ոչ, մեզ ճիշտ հասկացեք. «անկախ» մամուլ մենք ունենք, սակայն այն գործում է, ընդհանուր առմամբ, համաձայն պետական որոշ գերատեսչությունների հաստիքային ցուցակի և ունի (ինչպե՞ս ավելի մեղմ ասենք) տեսողության և լսողության հետ կապված որոշ խնդիրներ. որպես կանոն չի տեսնում և չի լսում այն, ինչ տեսնում և լսում է ողջ հասարակությունը: Սակայն հոգ չէ, փոխարենն այն անկախ է: Որոշ մանրբուրժուական սադրիչներ պնդում են, որ ազատ խոսքը Հայաստանում արգելված է: Սա, իհարկե, ստոր գրպարտություն է, մեր աչալուրջ թշնամիների բանսարկությունը: Հայաստանում ամեն ինչի մասին կարելի է գրել ու խոսել, իսկ ահա մտածել պետք է շա-ա-ատ զգուշորեն: Քանի որ **խոսքը** մեզ մոտ ազատել են, իսկ, այ, **միտքը**... Նրա մասին, ցավոք, մոռացել են:

Երրորդ մանրուքն իշխանության օրենսդիր և գործադիր ճյուղերի անկախ անբաժանությունն է: Սակայն եվ այս հարցն է մեզ մոտ գրեթե լուծված, բացառությամբ դատարկ մի բանի, ոչ էական մի մանրուքի. այս **ճյուղերը նույն արմատն ունեն**: Մեկն առանց մյուսի չի աճում, հասկանո՞ւմ եք: Չի կարող մի ճյուղն ինքնուրույն ծաղկել, քանի որ մյուսն այս դեպքում կարող է անսպասելիորեն թռչնել: Սա հին հայկական «բուսաբանություն» է. երբ մեզ մոտ մեկը ծաղկում է, մյուսը միանգամից թռչնում է: Դրա համար էլ գոյություն ունի զգոն Այգեպանը, որը ժամանակին կտրում է յուրաքանչյուր անկախ ճյուղի չափազանց ծաղկած ծաղիկները: Սրանից հետո այս ծառի հարյուր հազարավոր տերևներ, իհարկե, թափվում են, սակայն մի քանի ծաղիկներ, այդուհանդերձ, կենդանի են մնում, և դա չի կարող չուրախացնել մեր հայրենասեր հոգիները: Թող որ քիչ ճյուղեր են ծաղկում, սակայն ինչ-որ մեկը ծաղկում է, չէ՞:

Չորրորդ մանրուքը, որը խանգարում է մեզ անկախ ապրել, իհարկե, Ադրբեջանն է: Չար, զզվելի, վնասարար, ամբողջովին տոտալիտար և տարածքապես չբավարարված: Մի տեղ կկրակի, մի տեղ «կաղտոտի»: Հենց նա է մեր բոլոր դժբախտությունների պատճառը: Բաքուն, իհարկե, շատ բանում է մեղավոր, սակայն մի՞թե ամեն ինչում: Ասֆալտն անհա՞րթ է: Մեղավորը Ադրբեջանն է: Աշխատավարձե՞րն են ցածր: Ադրբեջանն է մեղավոր: Ծորակից ջուր չի գալի՞ս: Մեղավորը դարձյալ Ադրբեջանն է: Եթե Ադրբեջանը չլիներ, պետք կլիներ այն հորինել: Քանի որ յուրաքանչյուր անկախ իշխանություն անպայման պետք է ունենա իր սեփական արտաքին «ադրբեջանը». շատ հարցերում առանց դրա անկախ իշխանությունը ուղղակի չի կարող ծաղկել:

Հինգերորդ մանրուքն երկու շատ թանկ ու հարազատ հասկացությունների չհամընկնելն է: Դրանք **«հայրենիք»** և **«պետություն»** հասկացություններն են: Խնդիրն այն է, որ մեր քաղաքացիների մի մասն ապրում է **հայրենիքում**, իսկ մյուսը՝ **պետության** մեջ: Առաջին մասը վրդովված է, որ պետական բյուջեն ոչ մի կերպ չի համընկնում **հայրենիքի** բնակիչների կարիքների հետ: Իսկ մի 50 ընտանիքից կազմված երկրորդ մասն ոչ մի կերպ չի կարողանում հասկանալ, թե ինչից է սկսվում այդ, ը-ը... ո՞նց էր, է, էդ անտերը, հա՛, **հայրենիքը** ու, ախպեր ջան, ի՞նչ է ընդհանրապես պետք էդ **հայրենիքում** բնակվող 2-3 միլիոն չքավորներին:

Վեցերորդ պատճառը կամքի բացակայությունն է: Ոչ այն կամքի, որի միջոցով մենք դեռ ողջ ենք՝ չնայած անկախության բոլոր «մանրուքներին»: Այլ ազատության հասնելու կամքի, առանց որի ապրել և զարգանալ պարզապես ահնար է: Քանի որ երկրի անկախությունն առանց քաղաքացիների ազատության թերարժեք է: Քանի որ անկախություն մենք արդեն ունենք, իսկ ազատություն, ավաղ, չկա ու չկա...

**\*Չանգոսծային Լրատուական Միջոցներ.- Խմբ.**



Մտորումներ՝  
ՌԱԿ-ի 90-ամեակի և Հայաստանի Գ. Հանրապետության  
20-ամեակի Առիթով

Արամ Սեփեթճեան

Պատմութեան մեջ հանգրուաններ կան երբ «ԺԱՄԱՆԱԿ» մեծ դատաւորը իր վճռական խօսքը կ'արտասանէ: Ներկայ պահը, ա՛յդ է որ կը յուշէ մեզի:

ՌԱԿ-ի 90-ամեակն ու Հայաստանի Գ. Հանրապետութեան 20-ամեակը՝ միասնաբար կոչ կ'ուղղեն մեզի, որ լուրջ քննարկումի նիւթ դարձնենք մեր ազգային հաւաքական գիտակցութեան բազմալար հարցադրումները: Բազմալար, որովհետեւ բազմակարծիք եւ ազատ մտածողութեամբ ինքնիշխան մեր հայրենիքն ու ժողովուրդը, զուգահեռ՝ աշխարհատարած սփիւռքահայութեան նոյնպիսի բազմատեսակ իր գերխնդիրներով, տակաւին չէ հասած բիւրեղացեալ ճշմարտութեան մը հրամայական մակարդակին:

Ինչպէս մարդ-անհատին՝ նոյնպէս մեր ազգային կեանքին մեջ ինքնաքննարկումը, ի հարկին՝ ինքնախարազանումը անհրաժեշտ միջոցներ են հասնելու համար պայծառատես իմացական վիճակի մը: Իսկ, եթէ երբեք մարդ-անհատին ներելի են անձնական սխալներ, նոյնը չէ՛ հաւաքականութիւններու պարագային: Սխալներ եւ բացթողումներ պետք չէ արձանագրուին, որպէսզի յետագային սխալներու սրբագրութենէն ջառաջանան ուրիշ այլ թերացումներ:

ՌԱԿ-ի 90-ամեակը, իր շարքայիններն ու համակիրները կը հրաւիրէ հաւաքական խորհրդածրվածքան, ի հարկին՝ միացեալ խորհրդակցութեան: Մեր սերունդին համար, որ աւելի քան իր կիսադարեան մասնակցութիւնն ու ծառայութիւնը բերած է գաղափարական այս շարժումին, ներկայ դրութեամբ ՌԱԿ-ին մէջ կը գտնէ երկու յստակ ժամանակահատուած.

ա. 1921-1991 Բ. Հանրապետութեան 70-ամեայ շրջանը եւ

բ. 1991-2011 Գ. Հանրապետութեան առաջին քսանամեակը:

Արդարեւ, ՌԱԿ-ը՝ Սփիւռքահայ դասական-աւանդական երեք կուսակցութիւններէն ամենէն երիտասարդը, որուն ծնունդը կը համընկնէր խորհրդային Հայաստանի ծնունդի ու գոյատեւումի տարիներուն, ունեցաւ բախտորոշ դերակատարութիւն մը մեր ազգային կեանքին մէջ, մնալով հաւատարիմ՝ իր հիմնադիրներուն կողմէ պատրաստուած Ծրագիր-Կանոնագրին: Այսինքն, այն ինչ որ ճշմարիտ էր 1921-ին, իբրեւ քաղաքական մտածողութիւն եւ գործունեութիւն, եղաւ յարացոյց փարոս՝ Հայաստանի Բ. Հանրապետութեան ամբողջ 70-ամեայ ժամանակահատուածին սփիւռքահայու մեր դժուարին ճանապարհորդութեան մէջ:

Այսինքն, արտերկրի հայութեան սրտին մէջ ՌԱԿ-ը յաջողեցաւ վառ պահել ազգային պահանջատիրութեան ոգին, եւ Արեւմտահայաստանի հողային, մարդկային ու մշակութային կորուստները համարեց բազկերակը մեր ազգային ու քաղաքական միահամուռ կեցուածքին: Կրցաւ ըլլալ արթուն խղճմտանքը համահայկական մեր ուղեգիծին: Ունեցաւ անսասան հաւատք մեր անցեալի ժառանգութեան ու Բ. Հանրապետութեան, որ հիմնուած էր Արեւելահայաստանի մէկ կոտորակին վրայ եւ ընդունեց զայն իբրեւ ժամանակաւոր մէկ կորիզը մեր մեծ Երագի իրականացումի ճանապարհին: Սակայն վարչակարգային դրութիւնն անոր չէր կրնար ընդունիլ իբրեւ վախճանակետ՝ եւ անով չպայմանաւորել մեր համակրանքը կամ հակակրանքը հանդէպ մեր դարաւոր հայրենիքին: Եւ այսպէս Ռամկավար ազատական եւ համախոհ տարրեր մնացին հաւատարիմ իրենց շրջահայեաց գաղափարախօսութեան: Ի պահանջել հարկին, ՌԱԿ-ը չվարանեցաւ քննադատել մռայլ եւ անարդար ժամանակահատուածներուն գործուած կարգ մը աւերները, ու փառերգեց Բ. Հանրապետութեան գիտա-մշակութային ամրոցներուն յաղթական սլացքը: Այս բոլորին ընդարձակ հաշուեկշիռը պաշտօնապէս տրուած է Հ.Ս. Հանրագիտարանի թիւ 13 հատորին մէջ, որուն լոյս ընծայումը կը զուգադիպէր խորհրդային վարչակարգի տարբադադրումին, իմա՝ վերջալոյսին:

ՌԱԿ-ի յաջորդական ղեկավարութիւնները, 1921-էն 1991 քայլ պահեցին Միջազգային քաղաքական իրադրութեանց հետ, եւ օգտագործեցին ամէն առիթ, ի նպաստ ներկայ Հայաստանի եւ իր ժողովուրդին:

ՌԱԿ-ի Ծրագիր-Կանոնագիրը իբրեւ քաղաքական մտածողութիւն, յատկապէս



Արեւմտահայաստանի ճակատագիրին նկատմամբ յստակ է ու մենք կը գտնուինք անզիջող դիրքերու վրայ, այնքան ատեն որ դեռ անլոյծ կը մնան ցեղասպանութեան թողած կորուստներուն հետքերը: Դասական հասկացողութեամբ Սփիւռքը, հայ Տարագիր սփիւռքն է, շարունակութիւնը Արեւմտահայ մեր ժողովուրդին, իր գեղահիւս արեւմտահայերէն լեզուով, ուղղագրութեամբ, գրական ստեղծագործութիւններով եւ գեղարուեստական արտայայտութեան բազմաճիւղ արտայայտող ձեւերով:

Հայաստան երկիրն ու ժողովուրդը իր Բ. եւ Գ. Հանրապետական իրարայաջորդ կառոյցներով կը ներկայանայ մեզի սիրելի՛ եւ ընդունելի, եւ ո՛չ մէկ բարդոյթ կամ քաղաքական կեցուածք կարող է հեռացնել մեզ անոր կենսատու ջերմութենէն: Ոչ մէկ գոյավիճակ, անկախ թէ խորհրդային վարչակարգ, չի կրնար պայմանաւորել մեր սերը հայրենիքի նկատմամբ: Մեր սերունդները լիովին զգացին եւ ապրեցան հայրենի ժողովուրդին թէ՛ երկունքի համազօր դառն ցաւերը, եւ թէ՛ փառքն ու բերկրանքը արուեստի ու գիտութեան տաճարներու եւ կաճառներու նուաճումներուն: Հետեւաբար, այսօր, Հայաստանի անկախութեան 20 -ամեակին առիթով, ՀԱՅՂ, յանձնառու գիտակցութեամբ պետք է զօրավիզ կանգնի իր պատմութեան եւ Հայրենիքին: Անխառն զգացողութեամբ հարկ է սիրել ու գնահատել մեր երեք հանրապետութիւններուն արձանագրած նուաճումները, եւ նոյնպէս գիտնալ բաց թողումները ու չկրկնել զանոնք: Տարիներու փորձառութեամբ իմաստացած մեր նախագահը Սերժ Սարգսեան կը յայտարարէ. «Մեզի համար սիրելի կամ ոչ՝ իշխանութիւնները ժամանակաւոր են, մնայունը՝ Հայրենիքն է»:

ՌԱԿ-ի 90-ամեակը թող առիթ հանդիսանայ եւ իր շուրջ հաւաքէ աշխարհատարած իր հաւատաւոր բոլոր ուժերը, որոնք տասնամեակներ շարունակ հոգեկան կորով ու լիցք պարգեւեր էին մեր կրտսեր սերունդներուն:

Որեւէ խորաթափանց ընթերցող պիտի նկատէ, թէ հրապարակային խօսքեր ու ելոյթներ, բանաւոր թէ գրաւոր, կը մնան անկենդան եւ անիրագործելի, եթէ չգործադրուին անոնք:

ա) Արդ, կրցա՞նք արդեօք բիւրեղացնել մեր ազգակերտումի առաջին կարգախօսը՝ որ պիտի տրուի մեզի իբրեւ հիմք մեր ազգային գաղափարախօսութեան, ուռճացած՝ բարիքներովը հայրենի պետական մտածողութեան:

բ) Ցեղասպանութեան 100-ամեակին ընդառաջ, Սփիւռքահայութիւնը, իբրեւ յետնորդներ նահատակ արեւմտահայութեան, պիտի կարենա՞յ ձերբազատուիլ իր բազմաճիւղ կաշկանդումներէն, ու կազմակերպուիլ իբրեւ պահանջատեր՝ ունենալով իր «Համահայկական Գերագոյն Խորհուրդը»:

գ) Սփիւռքահայութիւնը ընդունելով իբրեւ երկու-երրորդ համեմատութիւն հայութեան ընդհանուր թիւին, կրնա՞նք վերածել քաղաքական ու տնտեսական այն զօրաւոր համակարգին, որ կրնայ իր ազդեցութիւնը բանեցնել արտասահմանեան իր

բնակավայր երկիրներու պետութեանց կողմնորոշումներուն մէջ:

դ) Հայաստանի անկախութեան 20-ամեակը թող ըլլայ հիմնաքարը Ազգային անկողմնակալ գաղափարախօսութեան: Երկխօսութիւններու փոխ-ըմբռնողութիւն, բարեկարգում եւ վերանայում անցեալի սխալներուն՝ պետք չէ որ արգելակեն փոխադարձ յարգանքի զգացումները:

ե) Արեւմտահայերէն լեզուին համար վերջերս սկսան հնչել «երեմիական»ներ եւ ողբասացութիւններ: Այնքան ատեն, որ տարագիր սփիւռքահայ մը կը շնչէ, կը խօսի ու կը գրէ մեր գեղահիւս արեւմտահայերէնով, որ գոյ է գեղարուեստական գրականութեան եւ մամուլին մէջ, ուրեմն՝ դասաւրջութիւն է ընդունիլ բարձրաձայնուած այդ արտայայտութիւնները: Մեր բաղձանքն է նաեւ զօրավիգ կանգնիլ արեւելահայերէն լեզուի եւ ուղղագրութեան անհրաժեշտ բարեկարգումին, հետեւելով Թումանեանի, Իսահակեանի, Տերեանի եւ անոնց սերնդակից միւս գրողներու «ձեռագիր»ին ճշգրտութեան:

Թող յորելիսական ամեակներու խորհուրդը վերանորոգէ մեր հաւատքն ու տեսիլքը հանդէպ ներկայ եւ ապագայ սերունդներու գաղափարի ոգին ու գործին:

Կը հաւատա՞նք: Ուրեմն կանք ու գոյութիւն ունինք:

Այս է մեր կարգախօսը:



Անկախութիւն + Ապագայ = Ի՞նչ

Պարոյր Աղապաշեան, Պէյրութ, 3 Հոկտեմբեր 2011

Հայաստանի Հանրապետութեան անկախութեան շօրդ տարեդարձը, արդարօրէ՛ն, խանդավառեց համայն հայութիւնը, որուն ականատես եւ ականջալուր դարձանք բոլորս անխտիր, Հայաստանէն մինչեւ հեռաւոր թէ մօտաւոր հայազաղութները:

Անկախաբար տօնախմբութիւններէն, որոնք յաւելեալ փայլք ու հմայք տուին անկախութեան նշումին, պաշտօնական թէ ղեկավարական, եկեղեցական թէ կուսակցական, համայնքային թէ գաղութային, ճառային թէ բեմային ելոյթներէն, առաւել՝ գրաւոր խօսքերէն, գրութիւններէն թէ հրապարակագրութիւններէն, խիստ հետաքրքրական պիտի չըլլա՞ր խորհրդածել տիրող մտահոգիչ կարգ մը երեւոյթներուն մասին:

Աւելի դիպուկ՝ վերոյիշեալ բոլոր գործունեութիւններու, կատարումներու կամ անդրադարձումներու ընթացքին, անկախութեան շեփորահարումներէն անդին, ի՞նչ ըսուեցաւ կամ գրուեցաւ այն տխուր երեւոյթներուն մասին, որոնք այսօր անկախ

Հայաստանը կը տկարացնեն, կ'այլափոխեն, կ'աղաւաղեն ու... կը ցնցեն:

Դժբախտաբար, պետական ակազանիէն մինչեւ Սփիւռքահայութեան մեծ մասը, տեղ մը գիտակցաբար, ուրիշ տեղ մը անգիտակցաբար, խօսեցան ու ճառեցին միայն վարդագոյն երեսներէն, գերազանցապէս, ինչպէս միշտ, թաթաւուն ու թրթռուն զգացական գեղումներով, մոռնալով որ այդ "լար"երով չէ որ անկախութիւն կը պահուի կամ կը զօրացուի, իսկ այդ տրամաբանութեամբ ապագայի մասին խօսիլն իսկ... ցնորք է:

Եթէ ճառախօսային մասերը տօնակատարութեանց, չէին կրնար ընդգրկել նման թուումներ կամ ճառախօսները կը խուսափէին այդ մասին անդրադառնալէ, այս կամ այն պատճառներով, ապա, ի՞նչ բանը կ'արգիլէր, Հայաստանի թէ Սփիւռքի մէջ, անկախութեան գործընթացը փառաբանելուն զուգահեռ, համարձակութիւնը ունենալու "սեւով-ճերմակի վրայ" արձանագրելու նաեւ այն *խոցելի* իրականութիւնները, որոնք շօամեայ անկախ Հայաստանին գոյերթը կը ստուերեն (զայն առաջնորդելով դէպի... ո՞ր ապագան):

Հայ ժողովուրդը, իր դարաւոր պատմութեան ընթացքին, շատ յաճախ առանց անկախութեան ու պետականութեան, միշտ հեռու մնացած է դիւրաբեկ հայրենասիրական քարոզներէ ու խրատներէ, այլ որդեգրած է *հաստատուն* ու *կարծր* վարքագիծ մը, պարզապէս իր գոյութիւնը պահելու տեսլապաշտութեամբ:

Մեր դատումով, Հայաստանի անկախութեան տարեդարձը, *համահայ* սկզբունքի առումով պետք է լուսարձակի տակ առնուի, *համակողմանիօրէն* զայն արժեւորելով, որոնցմէ ոչինչ կը կորսնցնէ Հայաստանի անկախութիւնը, իր ... ապագայի հաշույն:

Ի դէպ, հայ ժողովուրդը, որ սիրահարուած է համահայկականութեան, իր խայտաբղետ տնօրինումներով, այդ վայրի՞ն մէջ կը յաւակնի փնտռել (եւ գտնել՞) իր հայրենասիրական երազանքներուն եւ իրագործումներուն դղեակները, մինչդեռ, անկախութեան հզօրութեամբ եւ արդիւնաբերութեամբ, անիկա պետք է դառնայ *գործնական* ու *շօշափելի* փարոսը ապագայականութեան:

Սակայն, անկախութեան տարեդարձը, անհրաժեշտ է որ դառնայ "հաշուեքննութեան" եւ "հաշուեպահանջութեան" մեկնարկային հանգրուան մը, ուր հանրագումարի կը բերուին երկրին *նուաճումները*, զանոնք աստիճանաբար աւելի զարգացնելով, բայց ամենէն աւելի ընդգծելով *թերացումները*, զանոնք հետզհետէ աւելի նուազեցնելով:

Գաղտնիք չէ որ պետական այրերը պիտի գովաբանեն իրենց իշխանութեան շրջանին կատարուած ձեռքբերումները (միշտ ապագայական ծրագիրներով՝ նախագահական, խորհրդարանական, կառավարական), բայց ընդունելի չէ որ քաղաքական

կազմակերպություններ, հասարակական գործիչներ, մտաւորականութիւն, մամուլ, եւ այլն, մնան նոյն անբաղձալի հորիզոնականին վրայ, ունենալով տափակ ու ճոռոմ դերակատարութիւններ եւ կամ որդեգրելով յարմարողական ու կրաւորական դիրքեր:

Եթէ ոմանք պիտի շարունակեն կաշաղակել, թէ իրենք կառչած կը մնան իրենց “աւանդական ուղեգիծ”ին, եկող-գացող իշխանութեան ըսելով՝ “այո”, ծիծաղելիօրէն հաւկոյր ձեւանալով տիրող ահաւոր ու քանդիչ սովորութիւններէն (փտածութիւն, կաշառակերութիւն, անարդարութիւն, անվստահութիւն, աղանդաւորականութիւն, արտահոսութիւն, իրաւազրկութիւն, գործազրկութիւն, “մաֆիոզ”ականութիւն ու մասամբ նորինք), ուրիշներ հաճոյախօսութեան, ստրկամտութեան, խնկարկութեան ու խնդրարկութեան խաչմերուկներուն վրայ պիտի դեգերին, ալ ինչպէ՞ ս կարելի պիտի ըլլայ Հայաստանի անկախութիւն պահել, կեցութիւն երաշխաւորել ու վերադարձ ապահովել:

Ցաւ ի սիրտ, մենք չտեսանք *լրջամիտ* ու *նախանձախնդիր* մօտեցում, քննարկում կամ դիտարկում անկախութեան նուիրուած ելոյթներուն եւ արծագանգներուն մէջ, ասոնք ըլլային ամպիոններէն, բայց մանաւանդ մամուլէն (բացի *խիստ հազուադէպ* պարագաներէ):

Ուղղակի շանթահարիչ չէ՞, երբ Հայաստանի վարչապետը արտագաղթի երեւոյթին մէջ կը տեսնէ... դրականութիւն (որովհետեւ շարժում կ'առաջացնէ, հասո՞յթ կը բերէ, ազատութիւն կը պարգեւէ), իսկ Իրանի թեմի առաջնորդը “կը գուժէ”՝ “զայն պետք չէ ահագանգի վերածել” մինչ Արամ Ա. Կաթողիկոս կը շարունակէ ուժգնապէս դատապարտել զայն:

Նախագահ Սերժ Սարգսեան, անկախութեան տօնին առիթով, իր արտասանած խօսքին մէջ կ'ըսէ. “*Սա նոր Հայաստանն է, որ տեսած է շատ բան, բայց հայեացքը ուղղած է ապագային*”:

Ճիշդ է ըսուածը, սակայն, երբ ներկայի անհարթութիւններով եւ ապագայի անորոշութեամբ կը խորաչափենք այս միտքը, գոնէ պահիկ մը, սարսռալու արհաւիրքի առջեւ չէ՞նք գտներ մենք զմեզ, ըլլայ պետութիւն, եկեղեցի թէ առ հասարակ հայութիւն: Եթէ ոմանց համար անկախութեան տարեդարձը միայն տօնախմբումի, զօրահանդեսի, գեղեցիկ խօսքերու, կերուխումի օրեր են, շա՛տ կը սխալին, անիկա է՛ նաեւ *ինքնաքննադատութեան, ինքնասրբագրութեան եւ ինքնավերանորոգութեան* պատուանդան մը, պետականութեան հզօրացման ու հասարակութեան բարեկեցիկութեան պայծառ հեռանկարով:

Այլապէս՝ անկախութեան տարեդարձը կը մնայ օրային-օդային նշում, իսկ ապագայի

հայեացքը դեպի... դուրս:



